

ҲУҚУҚИЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

2-МАҲСУС СОН

ЖУРНАЛ ПРАВОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ
СПЕЦИАЛЬНЫЙ НОМЕР-2

JOURNAL OF LAW RESEARCH
SPECIAL ISSUE-2

ТОШКЕНТ-2022

ҲУҚУҚИЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ ПРАВОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ | JOURNAL OF LAW RESEARCH

№SI-2 (2022) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9130-2022-SI-2>

Бош муҳаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:

д.ю.н., проф.
(Doctor of Law, Professor)
Абдурасулова Қумринисо Раимқуловна

Бош муҳаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:

д.ю.н., доцент
(Doctor of Law, Associate professor)
Файзиев Шохруд Фармонович

ТАҲРИРИЙ МАСЛАҲАТ КЕНГАШИ | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ | EDITORIAL BOARD

12.00.01 - Давлат ва ҳуқуқ назарияси ва тарихи. Ҳуқуқий таълимотлар тарихи / Теория права и государства, История правовых учений / Theory of law and state, History of legal doctrines

ю. ф. д., проф. Ҳалимбой Бобоев
ю. ф. д., проф. Аҳмедшаева Мавлюда
ю. ф. д., проф. Муҳиддинова Фирюза
ю. ф. д., проф. Адилходжаева Сурайё
ю. ф. д., проф. Сатторов Абдуғаффор

Yosuke Shamoto (Japan)
д.ю.н., проф. Артур Гамбарян
(Республика Армения)

12.00.02 - Конституциявий ҳуқуқ. Маъмурий ҳуқуқ. Молия ва божхона ҳуқуқи / Конституционное право; административное право; финансовое право / Constitutional Law; administrative law; financial right

ю. ф. д. Гулчехра Маликова
ю. ф. д. Хусанов Озод
ю. ф. н. Хван Леонид Борисович
ю. ф. д. Силиманова Светлана

Sung Un Lee (South Korea)
д.ю.н., доц. Пешкова Христина Вячеславовна
(Российская Федерация)

12.00.03 - Фуқаролик ҳуқуқи. Тадбиркорлик ҳуқуқи. Оила ҳуқуқи. Халқаро хусусий ҳуқуқ / Гражданское право; предпринимательское право; семейное право; международное частное право / Civil law; Business law; family law; Private international law

юримдик фанлар доктори, профессор
Ўзбекистон Республикасида хизмат
кўрсатган юрист Оқюлов Омонбой,
Рузиев Рустам, Рузиназаров Шухрат,
Шомухамедова Замира, Баратов
Миродил, Бобокул Тошев

Dr. Ahmad Issa Altweissi (Jordan)

12.00.04 - Фуқаролик процессуал ҳуқуқи. Хўжалик процессуал ҳуқуқи. Ҳакамлик жараёни ва медиация / Гражданское процессуальное право; хозяйственное процессуальное право, арбитражный процесс и медиация / Civil Procedure Law; Economic procedural law, arbitration process and mediation

юримдик фанлар доктори, профессор,
Ўзбекистон Республикасида хизмат
кўрсатган юрист Эсанова Замира
Нормуродовна, Мамасидиков Музаффар

Jason A. Cantone Federal court center (USA)

12.00.05 - Меҳнат ҳуқуқи. Ижтимоий таъминот ҳуқуқи / Трудовое право; право социального обеспечения / The Labor law; Social security law

ю.ф.д., проф. Усманова Муборак Акмалхановна
ю.ф.н., доц. Гасанов Михаил Юриевич
ю.ф.н., доц. Сатторова Гулноза
ю.ф.н., доц. Муродова Гулнора

д.ю.н., проф. Денисов Глеб
(Российская Федерация)

12.00.06 - Табиий ресурслар ҳуқуқи. Аграр ҳуқуқ. Экологик ҳуқуқ / Природоресурсное право; аграрное право; экологическое право / Natural resource law; Agrarian law; Environmental law

Ю.ф.д., проф. Файзиев Шухрат Хасанович,
Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган
юрист ю.ф.н, доц. Скрипников Николай
Кузмич, ю.ф.д., проф. Усмонов Муҳаммади
Бахридинович, ю.ф.д., проф. Холмўминов
Жума, ю.ф.д., проф. Жўраев Юлдаш
Ачилович

Долгополов Кирилл Андреевич
(Российская Федерация)

12.00.07 - Суд ҳокимияти. Прокурор назорати. Ҳуқуқни муҳофаза қилиш фаолиятини ташкил этиш. Адвокатура / Судебная власть. Прокурорский надзор. Организация правоохранительной деятельности. Адвокатура / The judicial authority. Prosecutor supervision. Organization of law enforcement activities. Advocacy

Ю.ф.д., проф. Пўлатов Бахтиёр Халилович,
Ю.ф.д. Саломов Баҳром Саломович,
ю.ф.д., проф. Салаев Нодирбек Сапарбаевич
(Тошкент давлат юридик университети)

James B. Eaglin Федерал суд Маркази (АҚШ)
д.ю.н., проф. Кайрат Осмоналиев (Қирғизистон
Республикаси) к.ю.н., доц. Сергей Шошин
(Российская Федерация), д.ю.н., проф. Алексей
Кибальник (Российская Федерация), д.ю.н., проф.
Кудрявцев Владислав Леонидович (Российская
Федерация)

**12.00.08 - Жиноят ҳуқуқи. Криминология. Жиноят-ижроия ҳуқуқи /
Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право /
Criminal law and criminology; Criminally-executive law**

Ю.ф.д., проф. Кабулов Рустам, Ўзбекистон
Республикасида хизмат кўрсатган юрист,
ю.ф.д., проф., Рустамбаев Мирзаюсуп
Ҳакимович, ю.ф.д., проф. Ражабова Мавжуда
Абдуллаевна, ю.ф.д., проф. Зуфаров Рустам
Ахмедович, ю.ф.д., проф. Тахиров Фарход,
ю.ф.д., проф. Исмоилов Исомиддин,

Matthew Light (Canada), проф. Юлдошев Рифат
Раҳмаджонович (Республика Таджикистан),
д.ю.н., проф. Елене Антонян Александровна
(Российская Федерация), д.ю.н., проф.
Джансараева Рима Ернатовна (Республика
Казахстан), Кирил (Российская Федерация)

**12.00.09 - Жиноят процесси. Криминалистика. тезкор-кидирув ҳуқуқ ва суд экспертизаси /
Уголовный процесс, криминалистика, оперативно-розыскное право и судебная экспертиза / Criminal
procedure, criminalistics, operative-search law and judicial examination**

Ю.ф.д., проф. Иноғомжонова Зумратхон
Фатхуллаевна, ю.ф.д., проф. Пўлатов Юрий
Сайфиевич, ю.ф.д. Мухиддинов Фахриддин,
ю.ф.д., проф. Тўлаганова Гулчехра Заҳитовна,
ю.ф.д. Миразов Даврон

Kevin Curtin (USA), Jurgen Maurer (Germany),
д.ю.н., проф. Стойко Николай Геннадьевич
(Российская Федерация), Проф. Рыжаков
Александр Петрович (Российская Федерация),
д.ю.н., проф. Зайниддин Искандаров (Республика
Таджикистан), Проф. Сергей Пен (Республика
Казахстан), доц. Алексей Пурс (Республика
Беларусь)

12.00.10 - Халқаро ҳуқуқ / Международное право / International law

ю.ф.д., проф. Исмоилов Баҳодир,
ю.ф.д., проф. Маткаримов Гулчехра,
ю.ф.д., проф. Юлдашева Говхержан

Alexander Trunk (Germany)

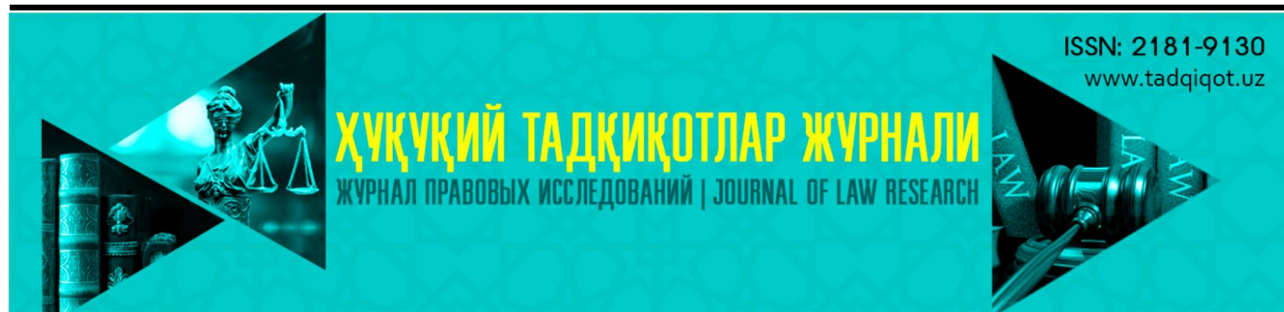
Мусаххих: Нурмуҳаммад Ҳамидов

Дазайн - саҳифаловчи: Хуршид Мирзахмедов

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

1. Қурбонов Рамзбек Маматкаримович “ULTRA VIRES” ДОКТРИНАСИНИНГ ВУЖУДГА КЕЛИШИ, ШАКЛЛАНИШИ ВА РИВОЖЛАНИШИ: ТАРИХИЙ-ҲУҚУҚИЙ ЖИХАТИ.....	5
2. Ачилов Муртаза Хатамович ИЧКИ ИШЛАР ОРГАНЛАРИНИНГ ЖАМОАТ ХАВФСИЗЛИГИНИ ТАЪМИНЛОВЧИ БЎЛИНМАЛАРИ ФАОЛИЯТИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШНИНГ АЙРИМ ЖИХАТЛАРИ.....	15
3. Мамаева Макбал ИММУНИТЕТ (НЕПРИКОСНОВЕННОСТЬ) АДВОКАТА.....	23
4. Алланова Азизахон Авазхоновна ХОРИЖИЙ ДАВЛАТЛАР ЖИНОЯТ ҚОНУНЧИЛИГИДА ЖАЗОНИ ЕНГИЛЛАШТИРУВЧИ ВА ОФИРЛАШТИРУВЧИ ҲОЛАТЛАР.....	35
5. Алоев Улуғбек Махмудович КОРРУПЦИЯГА ҚАРШИ КУРАШИШДА ҚОНУН ҲУЖЖАТЛАРИ ТАЪСИРИНИ БАҲОЛАШ МАСАЛАСИ.....	44
6. Бобомуродов Фарход Боймуротович ГИЁҲВАНДЛИК ВОСИТАЛАРИ ВА ПСИХОТРОП МОДДАЛАРНИНГ НОҚОНУНИЙ АЙЛАНИШИГА ҚАРШИ КУРАШИШНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ ТАҲЛИЛИ.....	54
7. Ҳакимов Комил Бахтиярович ОНАНИНГ ЎЗ ЧАҚАЛОҒИНИ ҚАСДДАН ЎЛДИРИШНИНГ ОБЪЕКТИВ БЕЛГИЛАРИ ВА УНИ ТУШУНИШ БЎЙИЧА ДОКТРИНАЛ ҲАМДА АМАЛИЙ ЁНДАШУВЛАРНИНГ ЎЗИГА ХОСЛИГИ.....	65
8. Бекмуродов Нормурод Некмуродович ТЕЗКОР-ҚИДИРУВ ФАОЛИЯТИНИ НАТИЖАЛАРИДАН ЖИНОЯТ ИШЛАРИ БЎЙИЧА ИСБОТ СИФАТИДА ФОЙДАЛАНИШДАГИ АЙРИМ МУАММОЛАР.....	74
9. Ботаев Мурод Джуманшикович ИШНИ СУДГА ҚАДАР ЮРИТИШ БОСҚИЧИДА ШАХС ҲУҚУҚ ВА ЭРКИНЛИКЛАРИНИ ТАЪМИНЛАШ БИЛАН БОҒЛИҚ АЙРИМ МУАММОЛАР.....	81
10. Рустамов Собир Алишерович ЖИНОЯТ ИШНИНИ ЮРИТИШДА СУД НАЗОРАТИ ТУШУНЧАСИ ВА МОҲИЯТИ.....	88
11. Суванов Сардор Бахадирович СУД МУҲОКАМАСИДА АЙБЛОВДАН ВОЗ КЕЧИШ БИЛАН БОҒЛИҚ АЙРИМ МУАММОЛАР.....	96
12. Азходжаева Роза Алтыновна ИСТОРИЯ РАЗВИТИЯ ВСЕМИРНОЙ ТОРГОВОЙ ОРГАНИЗАЦИИ И ЕГО ЗНАЧЕНИЕ В МЕЖДУНАРОДНОМ ПРАВЕ.....	104

Бобомуродов Фарход Боймуротович,
Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги
Академияси тезкор-қидирув фаолияти кафедраси
доценти вазифасини бажарувчи,
Юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD)
E-mail: farhod86b@mail.ru

ГИЁҲВАНДЛИК ВОСИТАЛАРИ ВА ПСИХОТРОП МОДДАЛАРНИНГ НОҚОНУНИЙ АЙЛАНИШИГА ҚАРШИ КУРАШИШНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ ТАҲЛИЛИ

For citation: Bobomurodov Farkhod Boymurotovich. ANALYSIS OF THE LEGAL BASIS FOR COUNTERING ILLICIT TRAFFICKING OF NARCOTIC DRUGS AND PSYCHOTROPIC SUBSTANCES. Journal of Law Research. 2022, Special issue 2, pp.54-64

 <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.6759853>

АННОТАЦИЯ

Мақолада бутун дунёда долзарб масалага айланган гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддаларнинг ноқонуний айланишига қарши курашишда норматив-ҳуқуқий асос бўлиб хизмат қиладиган миллий норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар ҳамда халқаро ҳужжатлар, шу жумладан, битимлар, шартномалар ва конвенцияларнинг мазмун-моҳияти ўрганилган. Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар ва халқаро ҳужжатларнинг нормаларини илмий таҳлил қилиш орқали гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддаларнинг ноқонуний айланишига қарши кураш ҳуқуқий асослари таснифланган ҳамда ҳудудига кўра маҳаллий ва давлатлараро даражадаги ҳуқуқий муносабатлар тартибга солиниши асослантирилган.

Калит сўзлар: гиёҳвандлик воситалари, психотроп моддалар, перекурсорлар, қарши кураш, ҳуқуқий асослар, ҳуқуқий муносабатлар, норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар.

Бобомуродов Фарход Боймуротович,
Исполняющий обязанности доцента кафедры
оперативно-розыскной деятельности Академии
Министерство внутренних дел Республики Узбекистан
Доктор философии по юридическим наукам (PhD)
E-mail: farhod86b@mail.ru

АНАЛИЗ ПРАВОВЫХ ОСНОВ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ НЕЗАКОННОМУ ОБОРОТУ НАРКОТИЧЕСКИХ СРЕДСТВ И ПСИХОТРОПНЫХ ВЕЩЕСТВ

АННОТАЦИЯ

В статье рассматриваются национальные нормативно-правовые акты, служащие нормативно-правовой основой в борьбе с незаконным оборотом наркотических средств и психотропных

веществ, ставшие актуальной проблемой во всем мире, а также международные документы, в том числе соглашения, соглашения и конвенции. Посредством научного анализа нормативно-правовых актов и норм международных документов правовая основа борьбы с незаконным оборотом наркотических средств и психотропных веществ классифицируется и основывается на регулировании правовых отношений на местном и государственном уровнях в зависимости от территории.

Ключевые слова: наркотические средства, психотропные вещества, перекурсоляр, противодействие, правовые основания, правоотношения, нормативные правовые акты.

Bobomurodov Farkhod Boymurotovich,
Acting Associate Professor of the Department
of Operational Investigative Activities of Academy
of the Ministry of Internal Affairs of the Republic Uzbekistan
Philosophy of Doctor in Law (PhD).
E-mail: farhod86b@mail.ru

ANALYSIS OF THE LEGAL BASIS FOR COUNTERING ILLICIT TRAFFICKING OF NARCOTIC DRUGS AND PSYCHOTROPIC SUBSTANCES

ANNOTATION

The article examines national regulatory legal acts that serve as a regulatory framework in the fight against illicit trafficking in narcotic drugs and psychotropic substances, which have become an urgent problem worldwide, as well as international documents, including agreements, agreements and conventions. Through the scientific analysis of normative legal acts and norms of international documents, the legal basis for combating illicit trafficking in narcotic drugs and psychotropic substances is classified and based on the regulation of legal relations at the local and state levels, depending on the territory.

Keywords: narcotic drugs, psychotropic substances, perekursolar, counteraction, legal grounds, legal relations, regulatory legal acts.

Гиёҳвандлик воситалари, уларнинг аналоглари ёки психотроп моддаларнинг ноқонуний айланиши билан боғлиқ жиноятларга қарши курашишнинг ҳуқуқий асослари деганда мазкур соҳасидаги ҳуқуқий муносабатларни тартибга солишчи норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар ҳамда ҳалқаро ҳужжатлар тушунилади.

Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар деганда Ўзбекистон Республикасининг «Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар тўғрисида»ги ЎРҚ-682-сон қонунида назарда тутилган юридик кучига қараб 7 тур (Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси; Ўзбекистон Республикасининг қонунлари; Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг қарорлари; Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармонлари ва қарорлари; Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарорлари; вазирликлар, давлат қўмиталари ва идораларнинг буйруқлари ҳамда қарорлари; маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг қарорлари)га [12] таснифланган ҳуқуқий ҳужжатлар тушунилади.

Ҳалқаро ҳужжатлар деганда давлатлар ўртасидаги муайян (масалан, жиноятчиликка хусусан, гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддаларнинг ноқонуний айланишига қарши курашиш каби) функцияларни бажарилишини таъминловчи, давлатнинг қонун чиқарувчи, ижро этувчи органи томонидан ратификация қилинган (декларация, пакт, битим, шартнома ва конвенциялар, бошқ.) ҳуқуқий ҳужжатлар тушунилади.

Ҳар бир давлатнинг ваколатли органи томондан қабул қилинган миллий норматив-ҳуқуқий ҳужжатлари ҳалқаро ҳужжатлардан юридик кучига кўра устун ҳисобланади. Сабаби, ушбу ҳужжатларнинг нормаси кенгроқ доирада давлатнинг барча ҳудудида амал қилса, ҳалқаро ҳужжатлар эса биринчидан, икки ёки ундан ортиқ давлатлар ўртасидаги муайян тор доирадаги (ижтимоий, иқтисодий, ҳуқуқий, сиёсий, маданий ва бошқ.) муносабатларни

тартибга солиши; иккинчидан, халқаро ҳужжатларнинг мазмунида назарда тутилган қоида (шартлар) муайян давлатнинг қонунчилигига зид бўлганида, давлат халқаро ҳужжатларни ратификация қилмасликка тўла ҳақлидир.

Шу муносабат билан биринчи навбатда Ўзбекистон Республикасининг гиёҳвандлик воситалари, уларнинг аналоглари ёки психотроп моддаларнинг ноқонуний айланиши билан боғлиқ жиноятларга қарши курашга оид норматив-ҳуқуқий ҳужжатларини таҳлил қиламиз.

Ўзбекистон Республикасининг Конституциясида жиноятчиликка қарши давлат органлари фаолият юритишига (121-м) доир норманинг [1] белгилангани гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддаларнинг ноқонуний айланишига қарши курашишнинг ҳуқуқий асослари мустаҳкам эканлигидан далолат беради.

Ўзбекистон Республикасининг Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексда гиёҳвандлик воситаларини, уларнинг аналогларини ёки психотроп моддаларни оз миқдорда тайёрлаш, олиш, сақлаш, ташиш ёки жўнатиш (56-м); гиёҳвандлик моддаси таъсирида бўлган шахс томонидан ҳаво кемасини бошқариш, худди шунингдек бундай ҳолатда бўлган экипаж аъзоларининг ҳаво кемасини бошқаришига ижозат бериш ёхуд ҳаво кемасини бошқарувчи шахснинг гиёҳвандлик моддаси таъсирида мастлик ҳолатини аниқлаш учун белгиланган тартибга мувофиқ текширувдан ўтишдан бўйин товлаши (116-м); мопед, велосипед ҳайдовчининг, уловли аравани бошқариб борувчи шахснинг гиёҳванд модда таъсирида бўлган ҳолда йўл ҳаракати қоидаларини бузиши (138-м); каби ҳуқуқбузарликлар учун айбдор шахсларга жарима ва маъмурий қамоқ жазоси қўлланилиши, шунингдек, гиёҳвандлик моддаси таъсирида бошқарилганлиги белгиланган тартибда текширувдан ўтказилганлиги тўғрисидаги тиббий ҳулоса, гиёҳвандлик моддаси таъсирида мастлик ҳолатини аниқлаш учун текширувдан ўтишдан бўйин товланган тақдирда икки ҳолис иштирокида тузилган далолатнома (282-м) каби маъмурий ҳужжатлар маъмурий ҳуқуқбузарлик тўғрисидаги баённомага илова қилган ҳолда ваколатли судга юборилади [2].

Ўзбекистон Республикасининг Жиноят кодексининг қуйидаги нормаларида: вояга етмаган шахсни гиёҳвандлик воситалари, уларнинг аналоглари ёки психотроп моддалар истеъмол этишга жалб қилиш (127-м); шахсни гиёҳвандлик воситаларини, уларнинг аналогларини ёки психотроп моддаларни истеъмол қилишга мажбурлаган ҳолда тиланчилик қилишга жалб қилиш (127¹-м); кучли таъсир қилувчи ёки заҳарли моддаларни қонунга ҳилоф равишда муомалага киритиш (251¹-м); гиёҳвандлик воситалари, уларнинг аналоглари ёки психотроп моддаларни Ўзбекистон Республикасининг божхона чегарасидан ўтказиш (246-м); гиёҳвандлик воситалари, уларнинг аналоглари, психотроп моддалар ёки шахснинг ақл-идрокига таъсир кўрсатувчи бошқа моддалар таъсири остида бўлган шахсни темир йўл, денгиз, дарё, ҳаво, автомобиль транспорти ёки бошқа транспорт воситасини бошқаришига йўл қўйиш (261-м); тақиқланган экинларни етиштириш (270-м); гиёҳвандлик воситалари, уларнинг аналоглари ёки психотроп моддаларни қонунга ҳилоф равишда эгаллаш (271-м); гиёҳвандлик воситалари, уларнинг аналоглари ёки психотроп моддаларни ўтказиш мақсадини кўзлаб қонунга ҳилоф равишда тайёрлаш, олиш, сақлаш ва бошқа ҳаракатлар қилиш, шунингдек уларни қонунга ҳилоф равишда ўтказиш (273-м); гиёҳвандлик воситалари, уларнинг аналоглари ёки психотроп моддаларни истеъмол қилишга жалб этиш (274-м); гиёҳвандлик воситалари, уларнинг аналоглари ёки психотроп моддалар ишлаб чиқариш ёки улардан фойдаланиш қоидаларини бузиш (275-м); гиёҳвандлик воситалари, уларнинг аналоглари ёки психотроп моддаларни ўтказиш мақсадини кўзламай қонунга ҳилоф равишда тайёрлаш, эгаллаш, сақлаш ва бошқа ҳаракатлар (276-м) каби жиноий қилмишлар [4] учун жиноий жавобгарликни белгилангани гиёҳвандлик воситалари, уларнинг аналоглари ёки психотроп моддалар билан боғлиқ жиноятлар учун жиддий (жарима; мажбурий жамоат ишлари; ахлоқ тузатиш ишлари; озодликдан чеклаш; озодликдан маҳрум қилиш) жазо турлари қўлланилишини билдиради.

Ўзбекистон Республикаси Жиноят-процессуал кодексининг ўндан ортиқ нормалари (2, 36, 38¹, 39¹, 39², 48, 81, 87, 88, 225, 329, 355, 367, 381⁵, 381⁹, 382-моддалари) даги қоидалар [3] барча жиноятлар учун шу жумладан, гиёҳвандлик воситалари, уларнинг аналоглари ёки

психотроп моддалар билан боғлиқ жиноятларнинг олдини олиш ва фош этишда далилларни тўплаш ва исботланиши лозим бўлган ҳолатлар, тезкор-қидирув тадбирларни ўтказишда эътиборга молик масалалар, процессуал ҳужжатларни расмийлаштириш, тезкор-қидирув фаолиятининг натижаларини ваколатли субъектларга тақдим этиш тартиби, назорат қилувчи давлат органининг тезкор-қидирув фаолияти соҳасидаги ваколатларига бағишланган бўлиб, тезкор-қидирув фаолиятини амалга оширувчи органларнинг тезкор ходимларини суриштирув ва тергов органлари билан ҳамкорликда гиёҳвандлик воситалари, уларнинг аналоглари ёки психотроп моддалар билан боғлиқ жиноятларни самарали фош этишда масъулият билан ёндошган ҳолда тергов ҳаракатлари ва тезкор-қидирув тадбирларини ўтказилишини тақозо этади.

Ўзбекистон Республикаси Божхона кодексининг (195; 407; 408-м) нормаларида «божхона кўригида давлат хавфсизлигига, жамоат тартибига, одамларнинг ҳаёти ва соғлиғига ҳақиқий хавф мавжуд бўлганда ва кечиктириб бўлмайдиган чоралар кўрилиши лозим бўлган бошқа ҳолатларда шу жумладан, гиёҳвандлик воситалари ва уларнинг аналоглари, прекурсорлар, психотроп моддалар эканлигини кўрсатувчи моддалар ҳид тарқатса; божхона чегараси орқали олиб ўтиладиган гиёҳвандлик воситаларини, психотроп моддаларни, прекурсорларни ва бошқа ашёларни назорат остида етказиб бериш; назорат остида етказиб бериш амалга ошириладиганда божхона чегараси орқали олиб ўтиладиган гиёҳвандлик воситаларини, уларнинг аналогларини, психотроп моддаларни, прекурсорларни ва бошқа ашёларни олиб кўйиш ёки алмаштириш» [5] каби вазифалар белгилангани тезкор-қидирув фаолиятини амалга оширувчи органларнинг гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддаларнинг ноқонуний айланиши билан боғлиқ тезкор-қидирув тадбирлари прокурор билан келишган ҳолда амалга оширишнинг ҳуқуқий асосий бўлиб хизмат қилади.

Ўзбекистон Республикасининг «Гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддалар тўғрисида»ги қонунида гиёҳвандлик воситалари, уларнинг аналоглари ёки психотроп моддалар билан боғлиқ жиноятларга қарши курашишда қўлланиладиган қуйидаги: «гиёҳвандлик (наркотик) воситалари — гиёҳвандлик воситалари рўйхатига киритилган ва Ўзбекистон Республикасида назоратга олинмайдиган, келиб чиқиши синтетик ёки табиий моддалар, таркибида гиёҳвандлик моддаси бўлган препаратлар ва ўсимликлар; психотроп моддалар — психотроп моддалар рўйхатига киритилган ва Ўзбекистон Республикасида назоратга олинмайдиган, келиб чиқиши синтетик ёки табиий моддалар; прекурсорлар — прекурсорлар рўйхатига киритилган ва Ўзбекистон Республикасида назоратга олинмайдиган, гиёҳвандлик воситаларини, уларнинг аналогларини ва психотроп моддаларни тайёрлаш учун фойдаланиладиган моддалар; гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддаларнинг аналоглари — кимёвий тузилиши ва хоссаларига кўра гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддаларга ўхшаш, улар сингари руҳиятга фаол таъсир этувчи, келиб чиқиши синтетик ёки табиий моддалар; препарат — моддаларнинг ҳар қандай физик ҳолатдаги, таркибида битта ёки бир нечта гиёҳвандлик воситалари ёхуд психотроп моддалар бўлган аралашмаси; гиёҳвандлик воситалари, психотроп моддалар ва прекурсорларнинг муомалада бўлиши — гиёҳвандлик воситалари, — психотроп моддалар ва прекурсорларни олиб кириш (олиб чиқиш), транзит тарзида ўтказиш, сақлаш, бериш, реализация қилиш, тақсимлаш, олиш, ташиш, жўнатиш, ишлаб чиқиш, ишлаб чиқариш, тайёрлаш, улардан фойдаланиш ва уларни йўқ қилиш, шунингдек таркибида гиёҳвандлик моддаси бўлган ўсимликларни етиштириш; гиёҳвандлик (наркомания) — гиёҳвандлик воситаларига руҳий-жисмоний қарамлик билан боғлиқ касаллик; заҳарвандлик (токсикомания) — психотроп моддаларга, шунингдек дорилик хусусиятига эга бўлмаган, келиб чиқиши синтетик ёки табиий, гиёҳвандлик воситаларга ўхшаш руҳиятга фаол таъсир этувчи моддаларга руҳий-жисмоний қарамлик билан боғлиқ касаллик; махсус ваколатли органлар — Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан белгиланмайдиган ваколатларга мувофиқ гиёҳвандлик воситалари, психотроп моддалар ва прекурсорларнинг муомалада бўлиши соҳасидаги бошқарув ва назоратни амалга оширувчи органлар» каби асосий тушунчалар баён этилгани (3-м); мазкур қонунда гиёҳвандлик воситалари, психотроп моддалар ва прекурсорлардан уларни назорат остида

етказиб бериш ва назорат остида олиш, бошқа тезкор-қидирув тадбирларини ўтказиш учун фойдаланиш қонунчилиқда белгиланган тартибда амалга оширилиши (29-м); гиёҳвандлик воситалари, психотроп моддалар ва прекурсорларнинг қонунга ҳилоф равишда муомалада бўлиши билан боғлиқ жиноятларнинг олдини олиш, уларни аниқлаш, бартараф этиш ва очиш мақсадида тезкор-қидирув фаолиятини амалга оширувчи органлар ўз ваколатлари доирасида гиёҳвандлик воситалари, психотроп моддалар ва прекурсорларни назорат остида етказиб бериш ва назорат остида олиш ҳуқуқидан қонунчилиқда белгиланган тартибда фойдаланиши (39-м); гиёҳвандлик воситалари, психотроп моддалар ва прекурсорларнинг муомалада бўлиши билан боғлиқ фаолиятга оид тартиб бузилганлигидан далолат берувчи маълумотлар мавжуд бўлган тақдирда прокуратура, ички ишлар, давлат хавфсизлик хизмати ва божхона органларининг мансабдор шахслари ўз ваколатлари доирасида қуйидаги: «таркибида гиёҳвандлик моддаси бўлган ўсимликлар етиштирилиши эҳтимоли бор ер участкаларини, гиёҳвандлик воситалари, психотроп моддалар ва прекурсорларни ишлаб чиқиш, ишлаб чиқариш, тайёрлаш, сақлаш, бериш, реализация қилиш, тақсимлаш, олиш, фойдаланиш ва йўқ қилиш жойларини кўздан кечириш; гиёҳвандлик воситалари, психотроп моддалар ва прекурсорларни ишлаб чиқариш ва тайёрлаш жараёнларининг белгиланган қоидаларга мувофиқлигини текшириш, зарурат бўлганда экспертлик тадқиқоти учун намуналар олиш; гиёҳвандлик воситалари, психотроп моддалар ва прекурсорларни олишга монелик қилиш мақсадида хоналарни муҳрлаб қўйиш; назорат вазифаларини бажариш учун зарур тушунтириш ва ҳужжатлар тақдим этишни талаб қилиш; гиёҳвандлик воситалари, психотроп моддалар ва прекурсорларнинг муомалада бўлиши билан боғлиқ фаолият турлари учун лицензиялари бўлган юридик шахсларга аниқланган камчиликларни бартараф этиш юзасидан бажарилиши мажбурий бўлган кўрсатмалар бериш; текширишнинг бошқа чораларини амалга ошириш» (42-м) каби ҳуқуқларидан фойдаланиши, терговга қадар текширувни амалга оширувчи органлар, суриштирув, тергов ёки прокуратура органларининг мансабдор шахслари гиёҳвандлик воситалари, психотроп моддалар ва прекурсорларнинг муомаласи билан боғлиқ фаолият амалга оширилаётган ҳар қандай жойга кириши ва уни кўздан кечириши мумкинлиги [6] мазкур йўналишда давлат органларининг хизмат вазифалари қонунда аниқ белгилаб қўйилганлигидан далолат беради.

Гиёҳвандлик воситалари, уларнинг аналоглари ёки психотроп моддаларнинг ноқонуний айланиши билан боғлиқ жиноятларга қарши курашиш мақсадида Ўзбекистон Республикасининг «Тезкор-қидирув фаолияти тўғрисида»ги қонунида «жиноятларнинг олдини олиш, уларни аниқлаш, уларга барҳам бериш ва уларни фoш этиш, шунингдек жиноятларни тайёрлаш ва содир этишга дахлдор шахсларни аниқлаш ҳамда топиш»[7] каби вазифалар тезкор-қидирув тадбирларини ўтказиш орқали бажарилиши белгиланган.

Ўзбекистон Республикасининг «Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида»ги қонунида назарда тутилган субъектлар томонидан «гиёҳвандликка чалинган шахсларни аниқлаш, уларни ҳисобга олиш, текширувдан ўтказиш, шунингдек ижтимоий реабилитация қилиш ва ижтимоий мослаштиришни амалга ошириш(18-м); гиёҳвандлик воситаларини, психотроп моддаларни ва ақл-ирода фаолиятига таъсир этувчи бошқа моддаларни истеъмол қилувчи шахслар ўртасида ҳуқуқбузарликларнинг қуйидаги махсус профилактикаси чоратадбирларни: гиёҳвандлик воситалари, психотроп моддалар ва прекурсорларнинг қонунга ҳилоф равишда муомалада бўлишининг, улар истеъмол қилинишининг, шунингдек алкоголь ва тамаки маҳсулотлари қонунга ҳилоф равишда ишлаб чиқарилиши ҳамда реализация қилинишининг олдини олиш бўйича профилактика тадбирларини ишлаб чиқиш ва амалга ошириш; мастлик ҳолатида, гиёҳвандлик воситалари, психотроп моддалар ва ақл-ирода фаолиятига таъсир этувчи бошқа моддалар таъсири остида содир этиладиган ҳуқуқбузарликларнинг сабаблари ва шарт-шароитларининг олдини олиш, уларни аниқлаш ва бартараф этиш бўйича профилактика тадбирларини ўтказиш; гиёҳвандлик воситаларини, психотроп моддаларни ва ақл-ирода фаолиятига таъсир этувчи бошқа моддаларни сақлаш, ташиш, реализация қилиш ва улардан фойдаланиш қоидаларига риоя этилиши устидан назоратни амалга ошириш (26-м) каби профилактик тадбирларни амалга ошириш» [8]

ғиёҳвандлик воситалари, уларнинг аналоглари ёки психотроп моддаларнинг ноқонуний айланиши билан боғлиқ ҳуқуқбузарликларга қарши курашишни белгилаб беради.

Ўзбекистон Республикасининг «Ёшларга оид давлат сиёсати тўғрисида»ги қонунда

«ичкиликбозликка, ғиёҳвандликка, заҳарвандликка чалинган, руҳий ҳолати бузилган, юқумли касалликларга ва бошқа ижтимоий хавфли касалликларга чалинган ёш фуқароларни аниқлаш, уларни ҳисобга олишни, текширувдан ўтказишни, шунингдек тиббий-ижтимоий реабилитация қилишни ва ижтимоий мослаштиришни амалга ошириш (11-м); ёшларда соғлом турмуш тарзига интилишни шакллантиришда, юқумли касалликларга, бошқа ижтимоий хавфли касалликларга, ичкиликбозликка, ғиёҳвандликка, заҳарвандликка, кашандаликка ҳамда ўзга зарарли иллатларга қарши курашишга доир профилактика чора-тадбирларини амалга ошириш, ёшларнинг бўш вақтларини мазмунли ташкил этишда, ёшлар спортини оммавий ривожлантиришда иштирок этиш (19-м)» [9] каби тадбирларнинг белгилангани «Ёшлар орасида ғиёҳвандликка қарши курашиш ойлиги» профилактик тадбирларини амалга оширишнинг ҳуқуқий асоси бўлиб хизмат қилади.

Ўзбекистон Республикасининг «Ички ишлар органлари тўғрисида»ги қонунда «ғиёҳвандлик воситаларининг, психотроп моддаларнинг ва улар прекурсорларининг муомалада бўлиши соҳасида назорат қилиш (4-м); сурункали ичкиликбозлик, ғиёҳвандлик ва заҳарвандлик билан касалланган, озодликдан маҳрум қилишга ҳукм қилинганларни мажбурий тарзда даволашни суднинг ҳукми, ажрими ва қарори асосида амалга ошириш; ғиёҳвандликка ёки заҳарвандликка чалинган, шунингдек психотроп моддаларни ёки ақл-ирода фаолиятига таъсир қилувчи бошқа моддаларни истеъмол қиладиган, чақирув бўйича етиб келишдан бўйин товлаган шахсларни олиб келишда соғлиқни сақлаш муассасаларига қонунчиликда белгиланган ҳолларда ва тартибда кўмаклашиш; ғиёҳвандлик воситалари, психотроп моддалар, уларнинг прекурсорлари, алюмин куқунлари ва курумларининг тегишли ихтисослаштирилган ташкилотлар томонидан қабул қилиниши ҳамда сақланиши, шунингдек уларнинг реализация қилиниши ёки йўқ қилиб ташланишини таъминлаш чораларини кўриш (16-м); ўз хизмат мажбуриятларини амалга ошириш чоғида фуқароларнинг шахсини тасдиқлайдиган ҳужжатларини текшириш, агар уларда ғиёҳвандлик воситалари, психотроп моддалар, уларнинг прекурсорлари ёхуд муомалада бўлиши тақиқланган ёки чекланган бошқа нарсалар бор деб ҳисоблашга асослар мавжуд бўлганда эса, фуқароларни шахсий кўрикдан ўтказишни, уларнинг ашёларини, қўл юкини, бағажини кўрикдан ўтказишни амалга ошириш ҳамда мазкур нарсалар, воситаларни ва моддаларни олиб юриш ҳамда сақлаш учун қонуний асослар мавжуд бўлмаган тақдирда уларни олиб қўйиш; жиноятлар ёки маъмурий ҳуқуқбузарликлар содир этганликда гумон қилинаётган шахсларни уларнинг организмида алкоголь, ғиёҳвандлик воситалари, психотроп моддалар ёки ақл-ирода фаолиятига таъсир кўрсатувчи бошқа моддалар мавжудлигини аниқлаш учун текширишни амалга ошириш; жамоат жойларида ғиёҳвандлик ёки токсик модда таъсирида мастлик ҳолатида бўлган ва мустақил равишда ҳаракатланиш ёки адашмай йўл топиш қобилиятини йўқотган фуқароларни Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлигининг реабилитация ва тиббий ёрдам кўрсатиш пунктларига олиб бориш; ғиёҳвандлик воситалари, психотроп моддалар ва уларнинг прекурсорлари, алюмин куқунлари ва курумлари муомалада бўладиган соҳада фаолиятни амалга ошираётган объектларнинг маъмурий, ишлаб чиқариш, омборхона ва ёрдамчи биноларига мазкур соҳада қонунчиликка риоя этилишини назорат қилиш бўйича ички ишлар органлари зиммасига юклатилган вазифаларни бажариш учун хизмат гувоҳномасини ҳамда белгиланган тартибда бериладиган махсус рухсатномани кўрсатган ҳолда тўсқинликсиз кириш; ғиёҳвандлик воситалари, психотроп моддалар ва уларнинг прекурсорлари, алюмин куқунлари ва курумларининг йўқолиши ёки талон-торож қилиниши хавфини келтириб чиқарган ҳолларда, уларни олиб қўйишни, ташишни ҳамда сақлаш учун жойлаштиришни амалга ошириш, уларни йўқ қилиб ташлаш чораларини кўриш (17-м) [10] каби чорва тадбирлар белгилангани ғиёҳвандлик воситалари, уларнинг аналоглари ёки психотроп моддалар билан боғлиқ жиноятларга қарши курашишда ички ишлар органлари ходимларидан ҳуқуқлардан фойдаланиш ва мажбуриятларни бажариш талаб этади.

Ўзбекистон Республикасининг «Давлат хавфсизлик хизмати тўғрисида»ги қонунда «ғиёхвандлик воситалари ва психотроп моддаларнинг ноқонуний муомаласига қарши курашиш»[11] кабилар давлат хавфсизлик хизматининг ҳуқуқий мақомини ва фаолиятининг асосий йўналишлари бири сифатида белгиланган.

Бундан ташқари, Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармонлари ва қарорлари, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарорлари, вазирликлар ва давлат қўмиталарининг ғиёхвандлик воситалари, уларнинг аналоглари ёки психотроп моддаларнинг ноқонуний айланиши билан боғлиқ жиноятларга қарши курашишда қабул қилинган норматив-ҳуқуқий ҳужжатларини ҳуқуқий асос сифатида мисол қилиш мумкин.

Ғиёхвандлик воситалари, уларнинг аналоглари ёки психотроп моддаларнинг ноқонуний айланиши билан боғлиқ жиноятларга қарши курашга оид норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг мазмун-моҳиятини таҳлил қилиш асосида биринчидан, ғиёхвандлик воситалари, уларнинг аналоглари ёки психотроп моддаларнинг ноқонуний айланиши билан боғлиқ жиноятларга қарши курашишда умумэътироф этилган қоидаларнинг баён этилгани; иккинчидан, ушбу қилмишлар учун ҳам маъмурий, ҳам жиноий жавобгарлик жазо чоралари назарда тутилгани; учинчидан, ғиёхвандлик воситалари, уларнинг аналоглари ёки психотроп моддаларнинг ноқонуний айланиши билан боғлиқ жиноятларга қарши курашувчи Ўзбекистон Республикасининг Бош прокуратураси; Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги; Ўзбекистон Республикаси Давлат хавфсизлик хизмати; Ўзбекистон Республикасининг Давлат божхона қўмитаси ваколатли давлат органлари сифатида, ғиёхвандлик воситалари, уларнинг аналоглари ёки психотроп моддалар билан қонуний муомала қилишга Ўзбекистон Республикасининг Вазирлар Маҳкамасининг тегишли қарорларига биноан рухсат берилиши; тўртинчидан, ғиёхвандлик воситалари, уларнинг аналоглари ёки психотроп моддаларнинг ноқонуний айланиши билан боғлиқ ҳуқуқбузарликларга қарши курашишда умумий, махсус, яқка ва виктимологик чора-тадбирларни ўтказилиши; бешинчидан, мазкур йўналишда жиноятчиликка қарши курашиши давлат сиёсатининг энг муҳим йўналишларидан бири эканлигини таъкидлаш мумкин.

Дунёда ғиёхвандлик воситалари, психотроп моддалар ва прекурсорларнинг ноқонуний муомаласи жиддий оқибатларидан инсон ҳаёти ва соғлиғи, ҳамда ўз давлатларининг хавфсизлигига путур етишига олиб келмоқда.

Ғиёхвандлик воситалари, психотроп моддалар ва прекурсорларнинг ноқонуний муомаласига қарши курашишда ҳамкорликни кучайтириш мақсадида давлатлар ўртасида халқаро ҳужжатлар қабул қилинган.

Буларга ғиёхвандлик воситалари, уларнинг аналоглари ёки психотроп моддаларнинг ноқонуний айланиши билан боғлиқ жиноятларга қарши курашишга тааллуқли халқаро ҳужжатлар (битим, шартнома ва конвенциялар)ни мисол келтириш мумкин. Жумладан, битим – ҳуқуқда шартнома, контракт, халқаро шартнома, конвенция тушунчаларининг синоними [15]сифатида қўлланилади.

Ҳозирда бутун дунёда ғиёхвандлик воситалари, уларнинг аналоглари ёки психотроп моддаларнинг ноқонуний айланиши билан боғлиқ жиноятларга қарши курашиш масаласи энг долзарб муаммолардан бири бўлганлиги учун кўп давлатлар томонидан жиноятчиликка қарши курашишга оид 37 та шундан ғиёхвандлик воситалари, уларнинг аналоглари ёки психотроп моддаларнинг ноқонуний айланишига қарши курашга оид 12 та битимларга Ўзбекистон Республикаси қўшилган. Умумий уюшган жиноятчиликка қарши курашишда ҳамкорлик қилиш соҳасида Ўзбекистон Республикаси билан йигирмадан ортиқ давлатлар ўртасида икки томонлама битимлар имзоланган, ушбу халқаро ҳужжатлар мазмунида қуйидаги: ғиёхвандлик воситалари, уларнинг аналоглари ёки психотроп моддаларнинг ноқонуний айланишига қарши курашиш муҳим бўлганлиги боис икки давлатларнинг Ҳукумати, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи (Ички ишлар вазирлиги, Прокуратура, Давлат хавфсизлиги хизмат, Давлат божхона қўмитаси) органлари ўртасида битимлар қабул қилиниши; ғиёхвандлик воситалари, уларнинг аналоглари ёки психотроп моддаларнинг ноқонуний айланишида қўлланиладиган асосий тушунчалар баён этилгани; давлатлар ўртасида ғиёхвандлик воситалари, уларнинг аналоглари ёки

психотроп моддаларнинг ноқонуний айланиши билан боғлиқ жиноятларга қарши кураш ҳамкорликнинг энг асосий йўналишларидан бири сифатида белгиланганлиги; гиёҳвандлик воситалари, уларнинг аналоглари ёки психотроп моддаларнинг ноқонуний айланиши билан боғлиқ жиноятларга қарши курашда давлатлар ўртасида амалий тажриба алмашишда конференциялар, семинар тренинглар ташкил этилиши каби ташкилий-ҳуқуқий масалалар тартибга солинганлигини кузатиш мумкин.

Шартнома – томонлар (икки ёки бир неча шахс, давлат) ўртасида тузилган, уларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари қайд этилган битим [13] каби маъноларни англатиб, жиноятчиликка қарши курашда Ўзбекистон Республикаси билан бир қанча давлатлар ўртасида ўттиздан ортиқ шартномалар имзоланиб, ратификация қилинган. Улар қуйидаги: жиноий ишлар бўйича ўзаро ҳуқуқий ёрдам бериш; озодликдан маҳрум этилган шахсларни жазони ўташи; маҳкумларни топшириш; экстрадиция; жиноят содир этиб қидирувда юрган шахсларни ушлаб бериш; ҳукм қилинган шахсларнинг жазони ўзлари фуқаролари бўлган давлатда ўташлари учун ўтказиш; жиноий даромадларни легаллаштириш (ювиш); шахсларни давлатлараро қидириш каби масалалар тартибга солиниши назарда тутилган.

Гиёҳвандлик воситалари, уларнинг аналоглари ёки психотроп моддаларнинг ноқонуний айланиши билан боғлиқ жиноятларга қарши курашишда жиноий ишлар бўйича ўзаро ҳуқуқий ёрдам бериш; жиноят содир этиб қидирувда юрган шахсларни ушлаб бериш; гиёҳвандлик воситалари, уларнинг аналоглари ёки психотроп моддаларнинг ноқонуний айланиши билан боғлиқ жиноятларга қарши кураш масаласида шартнома иштирокчилари ўртасидаги ҳуқуқий муносабатларни тартибга солиб, ушбу шартномаларнинг мазмуни таҳлил қилиб ўрганилганда: биринчидан, тезкор-қидирув фаолиятининг муҳим вазифалари сифатида айбланувчи шахсларни қидириш, қонунчиликга мувофиқ процессуал, тезкор-қидирув тадбирларни ўтказиш; иккинчидан, ушлаб беришни тақозо этадиган ҳуқуқбузарликлар томонларнинг қонунга кўра камида бир йил озодликдан маҳрум этиш билан жазоланадиган ҳуқуқбузарликларни ташкил этиши аниқ белгилангани; учинчидан, гиёҳвандлик воситалари ёки психотроп моддаларнинг ноқонуний муомаласида қатнашувчи шахсларни аниқлаш; тўртинчидан, гиёҳвандлик воситалари ёки психотроп моддаларнинг одамлар ҳаётига ва соғлиғига ҳамда атроф-муҳит учун эҳтимолий хавфлилик даражасини ҳисобга олган ҳолда уларни тўлиқ ёки қисман алмаштириш; тўртинчидан, ҳамкорликнинг асосий йўналишлари ва шакллари сифатида “гиёҳвандлик воситалари ёки психотроп моддаларнинг ноқонуний муомаласига қарши курашишда тезкор-қидирув фаолиятини амалга ошириш каби функциялар икки давлат ўртасида амалга оширилиши белгиланганини таъкидлаш мумкин.

Конвенция [лот. *Conventio* – шартнома, битим] бирон бир махсус масалага оид халқаро шартнома, битим [14] каби маъноларни англатиб, асосан жиноятчиликка қарши курашишда Ўзбекистон Республикаси билан икки ёки ундан ортиқ давлатлар ўртасида ратификация қилинган конвенциялар мазмуни гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддалар ноқонуний айланишига қарши курашиш; гиёҳвандлик воситалари тўғрисида; психотроп моддалар тўғрисидаги масалаларни тартибга солади. Гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддалар ноқонуний айланишига қарши кураш масаласида 3 та конвенцияларни Ўзбекистон Республикаси ратификация қилиши мазкур йўналишдаги вазифаларни ички ва ташқи ҳамкорлик ўрнатиш орқали амалга оширишни кўзда тутиб, иштирокчи давлатлар ўртасида гиёҳвандлик воситалари, уларнинг аналоглари ёки психотроп моддаларнинг ноқонуний айланиши билан боғлиқ жиноятларга қарши курашишга доир ҳуқуқий муносабатларни тартибга солади.

Юқорида таҳлил қилинган норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар, халқаро ҳужжатларнинг нормаларида назарда тутилган қоидалар бугунги кунда тўлиқ ва сифатли ижро этиляпти деб айтолмаймиз. Боиси, биринчидан, гиёҳвандлик воситалари, уларнинг аналоглари ёки психотроп моддаларнинг ноқонуний айланиши билан боғлиқ жиноятларни аниқлаш билан боғлиқ терговга қадар текширув вақтида шахснинг баъзи ҳаракатларини расмийлаштириш қонуний тартибга солинмаганлиги (масалан, шахснинг ўзи қовурилган гашишни (нашани) тақдим этиши, ушбу ҳаракат ЖПКнинг 329-моддаси 2-қисми билан тартибга солинмагани);

иккинчидан, гиёҳвандлик воситалари, уларнинг аналоглари ёки психотроп моддаларнинг ноқонуний айланиши билан боғлиқ жиноятлар йилдан йилга салмоғи жиҳатдан кўп содир этилаётгани; учинчидан, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2018 йил 27 октябрдаги «Гиёҳвандлик воситалари, психотроп моддалар ва прекурсорларни Ўзбекистон Республикаси ҳудудига олиб кириш, ундан олиб чиқиш ва транзит тарзида ўтказиш тартибини, шунингдек уларнинг муомаллада бўлиши юзасидан назоратни такомиллаштириш тўғрисида»ги 878-сонли қарорнинг иловасида кўрсатилган “Ўзбекистон Республикасида муомаласи тақиқланган гиёҳвандлик воситалари рўйхати”даги айрим гиёҳвандлик воситаларини лаборатория шароитида тадқиқот олиб боришнинг фаол миқдорининг аниқлашнинг имконияти йўқлиги; тўртинчидан, Ўзбекистон Республикаси билан жиноятчиликка қарши кураш, хусусан гиёҳвандлик воситалари, уларнинг аналоглари ёки психотроп моддаларнинг ноқонуний айланиши билан боғлиқ жиноятларга қарши курашишга оид битим, шартнома, конвенциялар ратификация қилинган давлатлар ҳудудида мазкур турдаги жиноятларни содир этган айбдор шахслар тергов ва суд органларидан кўп вақтдан буён яшириниб келаётганлик ҳолатлари шахс ва жамиятнинг хавфсизлиги етарли даражада таъминланмаётганлигидан далолат беради.

Бундай ташкилий-ҳуқуқий муаммоларни самарали ҳал этишда қуйидагилар таклиф этилади:

биринчидан, гиёҳвандлик воситалари, уларнинг аналоглари ёки психотроп моддаларнинг ноқонуний айланиши билан боғлиқ жиноятларни аниқлаш билан боғлиқ терговга қадар текширувни амалга оширишда жиноят-процессуал қонунчиликдаги бўшлиқларни тўлдиришда Ўзбекистон Республикаси ЖПКнинг 329-моддасининг иккинчи қисмига нарса ва ҳужжатларни тақдим этиш; нарса ва ҳужжатларни кўздан кечириш каби тергов ҳаракатларини киритиш;

иккинчидан, Ўзбекистон Республикасининг Ички ишлар вазирлиги Тезкор-қидирув департаменти ташаббускорлигида Осиё ва Европа давлатлари билан уч ойда бир маротаба “Гиёҳвандлик воситалари, уларнинг аналоглари ёки психотроп моддаларнинг ноқонуний айланишига қарши курашишда халқаро ҳамкорлик” мавзусида халқаро илмий-амалий конференциялар, семинар-тренинг машғулотларини ташкил этиш. Мазкур тадбирларга Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси Мудофаа ва хавфсизлик масалалари қўмитаси, Ўзбекистон Республикасининг Вазирлар Маҳкамаси, гиёҳвандлик воситалари, уларнинг аналоглари ёки психотроп моддаларнинг ноқонуний айланиши билан боғлиқ жиноятларга қарши курашувчи давлат органларининг масъул ходимлари ва меҳмон давлатларнинг шу соҳада масъул орган ходимларини иштирок этишини таъминлаш орқали республикада гиёҳвандлик билан боғлиқ жиноятларни содир этиб тергов ва суд органларидан яшириниб юрган шахсларни қидириш, ушлаш, экстрадиция қилиш ва бошқа муҳим масалаларни ҳамкорликда ҳал этиш;

учинчидан, “Ўзбекистон Республикасида муомаласи тақиқланган гиёҳвандлик воситалари рўйхати”даги айрим гиёҳвандлик воситаларини лаборатория шароитида тадқиқот олиб боришнинг фаол миқдорининг аниқлашда ушбу гиёҳвандлик воситаларини ишлаб чиқарган давлатлардан гиёҳвандлик воситаларини шартнома асосида харид қилиш ва уларни фаол миқдорини аниқлаш бўйича лаборатория шароитида тадқиқот олиб бориш;

тўртинчидан, халқаро илмий-амалий конференция, семинар-тренинг машғулотларда Ўзбекистон ва бошқа давлатлар ўртасида тузилган халқаро ҳужжатларнинг мазмунида гиёҳвандлик воситалари, уларнинг аналоглари ёки психотроп моддаларнинг ноқонуний айланиши билан боғлиқ жиноятларни аниқлаш билан боғлиқ жиноятларни содир этиб тергов ва суд органларидан яшириниб юрган шахсларни қидириб топиш, ушлаш ва экстрадиция қилишга тўсқинлик қиладиган ҳуқуқий бўшлиқ ва камчиликлар мавжудлиги аниқланиб, ушбу масала атрофича муҳокама қилингандан сўнг, халқаро ҳужжатларга тегишли ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш;

бешинчидан, гиёҳвандлик воситалари, уларнинг аналоглари ёки психотроп моддаларнинг ноқонуний айланиши билан боғлиқ жиноятларни аниқлаш жиноятларга қарши курашда илғор хориж тажрибасини ўрганиш асосида амалий фаолиятга кенг татбиқ этиш;

олтинчидан, ҳозирда гиёҳвандлик воситалари, уларнинг аналоглари ёки психотроп моддаларнинг ноқонуний айланиши билан боғлиқ жиноятларни аниқлаш билан боғлиқ жиноятларни содир этиб қидирувда юрган айбдор шахслар Ўзбекистон Республикаси билан халқаро ҳужжатлар (битим, шартнома, конвенциялар) тузилмаган давлатлар ҳудудида аниқланганда, шундай давлатлар билан халқаро ҳужжатлар тузишга эришиш ва қидирувда юрган шахсларни ушлаш ҳамда уларни экстрадиция қилиш.

Хулоса ўрнида шуни айтиш жоизки, гиёҳвандлик воситалари, уларнинг аналоглари ёки психотроп моддаларнинг ноқонуний айланиши билан боғлиқ жиноятларга қарши курашишда норматив-ҳуқуқий ҳужжатлардаги ҳуқуқий бўшлиқларни бартараф этилиши шахс ҳуқуқ ва эркинликлари тўлиқ таъминланишига, халқаро ҳужжатларда белгиланган қоидаларга амал қилиниши эса Ўзбекистон Республикасининг гиёҳвандлик воситалари, уларнинг аналоглари ёки психотроп моддаларнинг ноқонуний айланиши билан боғлиқ жиноятларга қарши курашиш билан шуғулланувчи давлат органларининг мазкур масалада бошқа давлатларнинг ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлари билан мақсадли ва манзилли, комплекс чора-тадбирларни амалга оширишда ҳуқуқий асос бўлади деб ҳисоблаймиз.

Иктибослар/Сноски/References:

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси // Электрон манба: URL: <http://www.lex.uz>. мурожаат вақти: 25.04.2022. (Constitution of the Republic of Uzbekistan // electronic source: URL: <http://www.lex.uz>. contact time: 25.04.2022).
2. Ўзбекистон Республикасининг Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекси // Электрон манба: <http://www.lex.uz>. мурожаат вақти: 26.04.2022. (Code of administrative responsibility of the Republic of Uzbekistan // electronic Source: <http://www.lex.uz>. contact time: 26.04.2022.).
3. Ўзбекитон Республикасининг Жиноят-процессуал кодекси // Электрон манба: <http://www.lex.uz>. Мурожаат вақти: 27.04.2022. (Criminal-prosessual code of the Republic of Uzbekistan // electronic Source: <http://www.lex.uz>. contact time: 27.04.2022.).
4. Ўзбекитон Республикасининг Жиноят кодекси // Электрон манба: <http://www.lex.uz>. мурожаат вақти: 28.04.2022. (Criminal Code of the Republic of Uzbekistan // electronic source: <http://www.lex.uz>. contact time: 28.04.2022.).
5. Ўзбекитон Республикасининг Божхона кодекси // Электрон манба: <http://www.lex.uz>. мурожаат вақти: 29.04.2022. (Customs Code of the Republic of Uzbekistan // electronic source: <http://www.lex.uz>. contact time: 29.04.2022.).
6. Ўзбекистон Республикасининг 1999 йил 19 августдаги «Гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддалар тўғрисида»ги 813-I-сон қонуни // Электрон манба: <http://www.lex.uz>. мурожаат вақти: 30.04.2022. (Law of the Republic of Uzbekistan “On Narcotic Drugs and Psychotropic Substances”dated August 19, 1999 № 813 // electronic Source: <http://www.lex.uz>. contact time: 30.04.2022.).
7. Ўзбекистон Республикасининг 2012 йил 25 декабрдаги «Тезкор-қидирув фаолияти тўғрисида»ги ЎРҚ—344-сон қонуни // Электрон манба: <http://www.lex.uz>. мурожаат вақти: 01.05.2022. (Law of the Republic of Uzbekistan “On operational-search activity”dated December 25, 2012 № 344 // electronic Source: <http://www.lex.uz>. contact time: 01.05.2022.).
8. Ўзбекистон Республикасининг 2014 йил 14 майдаги «Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида»ги ЎРҚ-371-сон қонуни // Электрон манба: <http://www.lex.uz>. мурожаат вақти: 02.05.2022. (Law of the Republic of Uzbekistan № 371 “On profilactics of offenses”dated May 14, 2014 // electronic Source: <http://www.lex.uz>. contact time: 02.05.2022.).

9. Ўзбекистон Республикасининг 2016 йил 14 сентябрдаги «Ёшларга оид давлат сиёсати тўғрисида»ги ЎРҚ-406-сон қонуни // Электрон манба: [http:// www.lex.uz](http://www.lex.uz). мурожаат вақти: 03.05.2022. (Law of the Republic of Uzbekistan “On state policy on youth”dated September 14, 2016 № 406 / / electronic Source: <http:// www.lex.uz>. contact time: 03.05.2022.).
10. Ўзбекистон Республикасининг 2016 йил 14 сентябрдаги «Ички ишлар органлари тўғрисида»ги ЎРҚ-407-сон қонуни // Электрон манба: [http:// www.lex.uz](http://www.lex.uz). мурожаат вақти: 04.05.2022.(Law of the Republic of Uzbekistan “On internal affairs bodies”dated September 14, 2016 № 407 / / electronic Source: <http:// www.lex.uz>. contact time: 04.05.2022.).
11. Ўзбекистон Республикасининг 2018 йил 5 апрелдаги «Давлат хавфсизлик хизмати тўғрисида»ги ЎРҚ-471-сон қонуни // Электрон манба: [http:// www.lex.uz](http://www.lex.uz). мурожаат вақти: 05.05.2022. (Law of the Republic of Uzbekistan № 471 “On State Security Service”dated April 5, 2018 / / Electronic Source: <http:// www.lex.uz>. contact time: 05.05.2022.).
12. Ўзбекистон Республикасининг 2021 йил 20 апрелдаги «Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар тўғрисида»ги ЎРҚ-682-сон қонуни // Электрон манба: [http:// www.lex.uz](http://www.lex.uz). мурожаат вақти: 06.05.2022. (Law of the Republic of Uzbekistan № 682 “On normative-legal acts”dated 20 April 20, 2021 / / electronic Source: <http:// www.lex.uz>. contact time: 06.05.2022.).
13. Ўзбек тилининг изоҳли луғати: 80.000 дан ортиқ сўз ва сўз бирикмаси. Ж. IV. Ш – Тартибли / Таҳрир ҳайъати: Т.Мирзаев (раҳбар) ва бошқ. Ўз. Рес. ФА Тил ва адабиёт ин-ти. –Т.: «Ўзбекистон миллий энциклопедияси» Давлат илмий нашриёти, 2006. – Б.551. (Explanatory Dictionary of the Uzbek language: more than 80.000 words and combinations of words. J. The IV. Sh-order / revision board: T.Mirzaev (leader) and others. Own. Usage FA language and literature in-ti. - T.: State Scientific Publishing House “National Encyclopedia of Uzbekistan”, 2006. – P.551.).
14. Ўзбек тилининг изоҳли луғати: 80.000 дан ортиқ сўз ва сўз бирикмаси. Ж. IV. К – Тартибли / Таҳрир ҳайъати: Т.Мирзаев (раҳбар) ва бошқ. Ўз. Рес. ФА Тил ва адабиёт ин-ти. –Т.: «Ўзбекистон миллий энциклопедияси» Давлат илмий нашриёти, 2006. – Б.398. (Explanatory Dictionary of the Uzbek language: more than 80.000 words and combinations of words. J. The IV. G-layout / distortion board: T.Mirzaev (leader) and others. Own. Usage FA language and literature in-ti. - T.: State Scientific Publishing House “National Encyclopedia of Uzbekistan”, 2006. – P.398.)
15. <https://uz.m.wikipedia.org/wiki/Bitim>

ҲУҚУҚИЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

2-МАҲСУС СОН

ЖУРНАЛ ПРАВОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ
СПЕЦИАЛЬНЫЙ НОМЕР-2

JOURNAL OF LAW RESEARCH
SPECIAL ISSUE-2

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz

ООО Тадқиқот город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000